

MARCSÁK GERGELY

ÚJABB ÁRNYALAT A SZÜRKEHEZ

Ezt a hatásvadász címet közel sem azért választottam, hogy a tavalyi év bestsellere és Lőrincz P. Gabriella új kötete között bármiféle párhuzamot próbáljak vonni. Igaz ugyan, hogy a kortárs irodalomszemlélet divatosnak nevezhető feminista irányzata képes lenne rá, miközben a nőről szóló, avagy éppen a női írás sajátosságait keresi. Hozzáteszem, lenne alapja ennek a megközelítésnek is, hiszen S. Benedek András például így írt Lőrincz P. első kötetéről: „Amit első olvasatra érzékelünk, az az, hogy a költő ízig-vérig nő. Ha van nőirodalom, akkor ez az”¹ (a bíráló hét évvel ezelőtt talán nem is sejtette még, miként gyűrűznek be az irodalmi gondolkodásba az ilyen megfigyeléseken alapuló gender-elméletek vadhajtásai). De a címhez visszatérve mentségemre szóljon, hogy E. L. James regénye és a nézőszámot tekintve csúcsra járatott filmadaptáció után 2016-ban nem tudok ilyen asszociáció nélkül elmenni egy *Szürke* címre keresztesztet kötet mellett. Tény, hogy a szerző motivációja teljesen más (erre a címadó versből is következtethetünk), de ha netán szánt szándékkal akarná a párok testi kapcsolatáról felépített torz képet saját művészi színvonalán „árnyalni” (gondolok itt az *Erotika* vagy a *kézakézb*en versekre), az már önmagában dicséretes vállalás lenne.

Ha kárpátaljai szerző kötetét olvassuk, és találkoztunk már korábbi versgyűjteményeivel is, gyakran eszünkbe juthat Balla D. Károly *Újraközlő irodalom?* című kritikája.² Ebben Vári Fábán László és Nagy Zoltán Mihály kötetét összegezve egy közös vonásra hívta fel a figyelmet: az írások többsége újraközlés, korábbi kötetekben már megjelent alkotás. Ezzel a jelenséggel szembesülünk Lőrincz P. Gabriella pályatársa, Bakos Kiss Károly kötetének, vagy éppen Tárczy Andor ungvári költő két éve megjelent *Úgy szépen* című versgyűjteményének olvasásakor (még úgy is, hogy utóbbi esetében új kötetre húsz évet (sic!) kellett várni). Ez persze nem von le a könyvek értékéből, és az anyaországi irodalomban is akad rá példa, mégis szimpatikus, hogy Lőrincz P. Gabriella kerülni igyekszik ezt a gyakorlatot, és a *Szürke* teljesen új, legfeljebb folyóiratokban közölt verseket tartalmaz.

Van azonban, ami nem változik. A versek témavilága, amellyel Istent és a szerelmet ragadja meg a szerző, valamint a jelenkor kihívásait a múlt ígészetében. Utóbbinak a szülőföldről való ragaszkodásról szóló darabjai specifikusan kárpátaljai színezetűek, észrevehető azonban, hogy ez a ragaszkodás egyre in-

kább egyfajta „passzív ellenállás” fásult, borús tétlenségébe fullad („Nyugat felé nem megyek / Kényelmes itthon / Szememet sem kell kinyitnom / És ez a póz is tökéletes” (*Aladdin*)). Nem változik továbbá Lőrincz P. Gabriella formai kötöttségektől mentes írásmódja sem. Fölveti ezt a problémát Csordás László is, és nemcsak a *Szürkéről* szóló kritikájában³, de korábbi, a fiatal szerzők munkáit elemző, összefoglaló jellegű tanulmányában is „befejezetlen vers-töredékek füzérét”⁴ látja Lőrincz P. Gabriella szabadverseiben. És valóban akad a kötetben kifejtésre váró gondolat például a *Zsákutca*, a *tavas*, vagy az *aratás* című versekben. Biztosak lehetünk benne, erény az, ha a vers az olvasóban továbbíratja önmagát, de ez az eset más, a költemény torzó hatását kelti. Ha már a formánál tartunk, érdemes megfigyelni, hogy egyes verseiben felismeri a szerző a rímekben rejlő lehetőséget, és azt az utolsó sorokban alkalmazza, mint egy csattanóként él vele (*Stílus*, *Anyák napja (Mamásan)*, *Én magát*).

A kötet szerkezetileg három ciklusra osztott. A *liberum arbitrium* címet viselő rész az istenhit szép, emberközeli példáit adja, ezért is tűnik kakukktojásnak a már-már irodalmi kavalkádként felfogható *összegzés (D.Cs.E.-nek)* című vers, ahol a nagy klasszikusok parafrázeált sorai csak nehézkesen lépnek fúzióba. Kiemelkedő az akár ars-poeticaként is értelmezhető *Stílus* és az *Álom havában* című vers, ami a valódi istenhit háttérbe szorulásából eredő értékvesztésre hívja fel a figyelmet („Mária elvetélt. / Azt mondják, sokat stresszelt, / pedig szedte a terhesvitamint / és az ultrahang sem utalt semmi gondra. / Nem született meg Immánuel.” (*Álom havában*)).

A második ciklus a szerelem, a férfi-nő kapcsolatok tükre. A csupán beletörődő megnyugvást, de általános boldogságot sosem feltételező versek az adys tépelődő érzelmek végtelenül passzív, elbogatellizált, akár groteszkbe hajló képét adják („Mondtam már hogy hagyjon el vagy / Kössön fel engem / Vagy kösse fel magát” (*Én magát*)). Ebben a fejezetben jelenik meg a kötet két költőelő-döket idéző versének egyike, a *hazugság* című, amit Nemes Nagy Ágnes emlékének ajánl a szerző. „Szeretsz, szeretlek. Mily reménytelen.” – írja Nemes Nagy A *szomj* című versében. A beteljesült szerelem öröme nehezedő súlyos valóság igazi reménytelenséggel fonja át az emóciót. Ebben gondolati rokonság fedezhető fel a két szerző érzelmi kötelékeket bemutató lírai világában.

A kötet harmadik egysége a *Matematika* címet viseli. Tematikai behatárolása nehéz feladat lenne, terjedelmes mivolta (27 költemény) is alátámasztani látszik, hogy az előző két ciklusba be nem sorolható versek kerültek ide. Ezzel nincs is baj, de megjegyzendő, hogy Botár Attilának a fülszövegben kifejtett tematikai rendezőelvre vonatkozó fejtegetése („A ciklusokat rendező tematika az ember hétközna-

pi voltakán líraisága, az öröklét és az elmúlás szempontja szerint tagolódik”) nem vetíthető le a valós tartalomra. Ismét egy költőelőd életművével, ezúttal Zselicki József lírai világával folytat párbeszédet Lőrincz P. Gabriella. A szerzőre jellemző szinte őserővel ható, nyers, intenzív képeséget sugárzó motívumokkal idézi meg annak stílusát („Kárpátot ringató / Lelked deres”; „Tűzszemedben / Szikra pattan” (*Zselicki Józsefnek*)). Tovább erősíti a kölcsönhatást, hogy a két szerző formai-esztétikai felfogása nagyon hasonló törekvéseket mutat.

Ebben a kötetrészen kaptak helyet a szerző első versgyűjteményében elkezdett, majd a másodikban kiteljesedett *Mama*-ciklus méltó folytatásai, az *Anyák napja (Mamásan)* és a *Nagyanyám* című versek. Különös hatását a tisztán impressziók ihlette szavak vagy szintagmák egymásutániságából épülő *Szolyva* című vers is: „arctalanok / szögesdróttal telt fazék / emlékek és elméletek”. Ezzel a szerző M. Lovász Noémi kiállításának kapcsán a sztálini légerekbe elhurcolt áldozatoknak állít emléket. Itt olvashatók továbbá Lőrincz P. Gabriella talán legsikerültebb írásai is, melyek rendre a nagyobb terjedelmű költeményekhez sorolhatók egyben. Kiemelendő az *Ősök*, az *Áramszünethiány* és a *Zöld ág*. Ezekben a folyamatos értékvesztés, a közösségi felejtés veszélyeire reflektál a történelmi és léttapasztalattal felvértezett lírai én. A régi vallásos és nemzeti erkölcs elhomályosulásának korában, az antikultúra századában a szerző a múltba, gyermekkori emlékeibe menekül („Jó lenne újra / Lánykának lenni. / Énekelni, hogy nyitva van / az Aranykapu.” (*Zöld ág*)).

A *Szürke*, bár nem haladja meg Lőrincz P. Gabriella előző kötetének színvonalát, nem lép túl rajta, nem érzékelhetünk benne különösebb újításra, többlet felmutatására irányuló szándékot, mégis egyenes és következetes folytatása, továbbépítése, formálása a korábbiakban megismert melanholikus, magányos, mélyen emocionális lírai univerzumnak. Érdemes időt szánni rá, és részletesebben megismerkedni ezzel a világgal.

(Lőrincz P. Gabriella, *Szürke*, Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2016.)

JEGYZETEK:

¹ S. Benedek András. Egy verseskötet 'karcairól'. In. Együtt 2009/4 – 59.o.

² Balla D. Károly. Újraéledő irodalom?. In. Balla D. Károly. Magyarul beszélő magyarok. Esszék, publicisztikák, írójegyzetek, 2000–2006. – Budapest: Európai Összehasonlító Kisebbségkutatások Közalapítvány, 2008

³ Csordás László. Szürke versek költője. In. Szépirodalmi Figyelő 2016/3.

⁴ Csordás László. A felkészüléstől a szétszóródásig. A fiatal nemzedékek helyzete a kortárs kárpátaljai magyar irodalomban. In. Csordás László. A szétszóródás árnyékában. – Ungvár–Budapest: Intermix Kiadó, 2014. – 49.o.